

Spoštovana poslanka, spoštovani poslanec Državnega zbora Republike Slovenije, spoštovana Predsednica republike Slovenije ga. Nataša Pirc Musar,

ob začetku leta 2026 vam želim uspešno, odgovorno in vsebinsko bogato leto, v katerem boste pri svojem delu imeli čim več jasnosti, preverljivih podatkov in dobrih odločitev v korist ljudi¹.

Ob tej priložnosti vam želim v **svojstvu kandidata za Varuha človekovih pravic** predstaviti **dva neodvisna digitalna strokovna pripomočka (v nadaljevanju AI agenta oz. AI agent)**, ki sta bila razvita kot neposredna posledica moje kandidature.

Njuna skupna usmeritev je **krepitev kakovosti delovanja javne oblasti v Republiki Sloveniji**, zlasti z vidika **ustavnega korektiva**, ki ga Varuh človekovih pravic po svojem bistvu in namenu predstavlja.

AI agenta sta zasnovana kot **strokovna, neodvisna in preventivna orodja**, namenjena podpori razumevanju sistemskih učinkov javnih politik, zakonodaje in upravnega delovanja na položaj posameznika ter na dejansko uresničevanje človekovih pravic.

Oba AI agenta imata izrecna metodološka in vsebinska navodila za razmišljanje in delovanje skladno z izhodišči, načeli in cilji, kot so opredeljeni v Programu kandidata za Varuha človekovih pravic.

AI VARUH MODRO POSLOVANJE

- <https://chatgpt.com/g/g-6953a39f65ac81919ef10b3ac7f69e26-ai-varuh-modro-poslovanje>

AI VARUH je analitično orodje, ki življenjske težave ljudi sistematično prevaja v vprašanja človekovih pravic. Ne presoja posameznih primerov ali odločb, temveč preverja, ali sistemski pogoji, ki jih ustvarja država, omogočajo dejansko uresničevanje

AI ANALITIK JAVNE OBLASTI – MODRO POSLOVANJE

- <https://chatgpt.com/g/g-6953ef97cfa08191ad6375b10a08734e-ai-analitik-programov-javne-oblasti-mp>

AI ANALITIK je orodje za presojo uspešnosti delovanja oblasti, ne zgolj njene formalne zakonitosti. Analizira zakone, podzakonske akte, strategije, letne programe in poročila z vidika dejanskih učinkov na življenje ljudi. Posebna vrednost analitika je v odkrivanju človekovopravnih tveganj, ki izhajajo iz slabega delovanja institucij ali neustreznih pogojev izvajanja.

¹ V nadaljevanju je uporabljena terminologija in analitični pristop, ki lahko na prvi pogled učinkujeta izrazito ali normativno. Zato želim izrecno poudariti, da besedilo **ni politično, ne zagovarja nobene politične usmeritve in ne posega v demokratično presojo Državnega zbora.**

Uporabljeni pojmi (npr. »ustavni korektiv«, »učinki na človekove pravice« ali »uspešnost delovanja oblasti«) so uporabljeni **izključno v strokovnem, analitičnem in preventivnem pomenu**, skladno z ustavno vlogo Varuha človekovih pravic ter z namenom izboljševanja kakovosti javnega odločanja.

Besedilo ne ocenjuje političnih namenov, temveč **sistemske učinke, izvedbene pogoje in tveganja**, pri čemer je edino merilo presojanja **položaj človeka, pravna varnost in dejansko uresničevanje pravic**, ne glede na politično pripadnost ali svetovni nazor.

pravica. Osredotoča se na razkorak med zakonsko pravico in realnimi pogoji za njeno uveljavitev. Njegov cilj je povečati predvidljivost, pravno varnost in zaupanje v institucije.

 VPRAŠANJA/ODGOVORI-AI Varuh

Omogoča preverjanje delovanja vseh oseb z javnimi pooblastili (upravnih organov, regulatorjev, inšpekcij, zavodov ipd.). Prav tako omogoča primerjalno in vsebinsko analizo programov političnih strank z vidika doseženih ali pričakovanih rezultatov.

 VPRAŠANJA/ODGOVORI AI Analitik

Ob tem želim korektno in odprto poudariti, da sem bil do danes povabljen k predstavitvi [programa kandidata](#) s strani poslanskih skupin **NSi², SD in Gibanja Svoboda**.

Ker menim, da sta »AI Varuh« in »AI Analitik javne oblasti« vsebinsko nevtralna in uporabna za vse poslance ne glede na politično pripadnost, to sporočilo hkrati razumite tudi kot **odprto povabilo za predstavitev programa (in tudi »oba AI agenta«)** vsem ostalim poslanskim skupinam oziroma posameznim poslancem.

Na predstavitvi (lahko pa sta dostopna tudi s klikom na povezavi zgoraj) je mogoče:

- v celoti in transparentno preveriti metodologijo delovanja obeh orodij,
- preizkusiti AI ANALITIKA **na konkretnih zakonodajnih predlogih predpisov** (AI agent izvede analizo ali je predpis skladen z zakonodajo na področju varovanja človekovih pravic – glej spodaj primer p.s.3) ali **nadzornih vprašanj** kot je denimo [celovita analiza področja delovanja Finančne uprave Republike Slovenije in predlog Pravilnika o dobrem upravljanju \(FURS\)](#) z vidika **zavarovanih, a sistemsko nerealiziranih človekovih pravic v javno-dajatvenih postopkih**, ki ostajajo neuresničene že več desetletij.

² Nsi me je prva povabila na »pogovor«, zato je »AI agent analitik«, v zahvalo, pripravil za NSi temeljito analizo volilnih dokumentov z vidika zavarovanja človekovih pravic in pričakovanja »navadnega človeka (glej primerjalna presoja tabela: deklaracije ↔ učinki ↔ pričakovanja človeka)« – na dan 3.1.2026: <https://chatgpt.com/share/69599d16-e408-8002-b6b3-de054ead69d2> . Enako analizo lahko izvedejo vse politične stranke.

– ter presoditi njegovo uporabnost pri spremljanju delovanja oseb z javnimi pooblastili in pri vsebinski analizi političnih programov (lahko tudi koalicijskih sporazumov).

AI agenta nista politična, nista pristranska in ne nadomeščata demokratične presoje poslancev – ponujata pa strukturiran, preverljiv in človekovopravno usmerjen analitični okvir za javne politike, ki ga je mogoče uporabiti ne glede na svetovni nazor ali politično usmeritev.

Želim vam uspešno leto 2026 in veliko dobrih odločitev v korist skupnosti.

Ob tem želim deliti še izhodiščno misel, ki vodi moje delo: ključno vprašanje ni, katere pravice ima človek, temveč katere pogoje mora skupnost zagotoviti, da se te pravice lahko dejansko uresničujejo (otrok je indikator uspeha skupnosti). Pravice brez pogojev ostanejo zapis; šele pogoji jim omogočijo, da delujejo v korist ljudi in skupnosti.

Kdor želi razumeti, kako sem do tega izhodišča prišel, je v nadaljevanju vabljen k vpogledu v razmislek in metodologijo, na katerih temelji moj program. Več v »[Konfucij po Eleanor Roosevelt v Ženevi 1948](#)«.

S spoštovanjem,

mag. Franc Derganc, dne 4.1.2026

P.S.1.

Ali želite preveriti, ali vaš program, npr. za volitve v letu 2026 prinaša tveganja neudejanjanja človekovih pravic? Sledite tem korakom za analizo agenta:

- a. Kliknite na povezavo: <https://chatgpt.com/g/g-6953ef97cfa08191ad6375b10a08734e-ai-analitik-programov-javne-oblasti-mp>
- b. Vnesite naslednji niz: »Prosim, opravi analizo planskih oz. programskih in izvedbenih dokumentov, ki prikazujejo program stranke **XY** za volitve v letu 2026.«
- c. Po opravljeni analizi predlagamo, da vnesete naslednji niz: »Naredi popravek programa stranke **XY** v skladu s predlogi iz analize.«
- d. Na koncu vnesite še: »Naredi tabelo programa stranke **XY**, ki omogoča presojo razlik med deklaracijami in dejanskimi učinki: 1. stolpec: Področje javne politike, 2. stolpec: Pričakovani učinki programa brez upoštevanja predlogov agenta, 3. stolpec: Pričakovani dejanski izidi, če se upoštevajo predlogi agenta, 4. stolpec: Kaj človek od programa pričakuje, kadar ta ne vsebuje merljivih kazalnikov, in zakaj teh pričakovanj v praksi ne dobi.«

P.S.2.

Primer 1: Analizirate lahko načrtovalne in izvedbene dokumente vsake osebe z javnimi pooblastili (kot so **ZZZS, Državni zbor, Vlada RS, Komisija za preprečevanje korupcije, Varuh človekovih pravic, Policija, CSD, RTV, javna komunalna in javna gospodarska podjetja** in drugi subjekti z javnimi pooblastili) z vidika, ali je obravnavani subjekt dejansko usmerjen v korist človeka, ali pa dokumenti zgolj obljublajo besede, brez konkretnih in zavezujočih dejanj.“

Primer 2: Izdelek AI Analitik javne oblasti [Primer izdelave sistema upravljanja tveganja za FURS \(izvedbeno že za izterjavo in davčni nadzor\) ter z izvedeno analizo vpliva uvedbe sistema ISO31000 v FURS na stopnjo dviga davčne kulture v SLOVENIJI.](#)

P.S.3.

Primer analize AI Analitika javne oblasti – agent je analiziral *PRAVILNIK o dopolnitvi Pravilnika o izvajanju Zakona o davčnem postopku* (predlog Evidenca vladnega akta 2025-1611-0087) in predlagal je izboljšave. Primer pokaže, kako je mogoče izboljševati predpise. Spodnja tabela jasno ponazarja, da je **uspešno** varstvo človekovih pravic mogoče zagotoviti predvsem na njihovem izvoru – v fazi oblikovanja predpisov. Prav tam se namreč sprejemajo odločitve, ki vnaprej določijo, ali bodo pravice ljudi v praksi uresničljive, predvidljive in varovane, ali pa bodo že v normativni zasnovi izpostavljene tveganjem, nejasnostim in kasnejšim kršitvam.

Tabela 1: Tabelarični prikaz presoje predloga predpisa, ki je trenutno v sprejemu

(Pravilnik – nov 86.u člen)

ČLEN / ODSTAVEK	KAJ DOLOČA SEDAJ	PREDLAGANA SPREMEMBA (AGENT)	KAJ BO ZA ČLOVEKA BOLJE
86.u člen – splošno	Uvaja novo obveznost poročanja imetnika INR o vračilu tujega davka z obsežnimi podatki.	Dopolnitev člena z jasnimi varovalkami, roki, korekcijami in omejitvami uporabe.	Posameznik ne bo več izpostavljen neomejenemu in nepredvidljivemu posegu države.
86.u/1 – obseg podatkov	Zahteva osebne, finančne, transakcijske in tuje identifikacijske podatke.	Zožitev podatkov na nujne za odmero ; odprava nepotrebnih identifikatorjev.	Manj posega v zasebnost, manj tveganja zlorab in napak.
(nov) 86.u/0 – namen obdelave	Namen obdelave podatkov ni izrecno določen.	Izrecno določiti, da se podatki uporabljajo izključno za konkretno davčno odmero .	Preprečeno je sekundarno uporabljanje podatkov proti posamezniku.
86.u/1 – rok	Rok za obvestilo ni določen.	Določiti jasen rok (npr. 60 dni) + izjemo za dobroverno zamudo.	Pravna predvidljivost; brez strahu pred sankcijo zaradi nejasnosti.

ČLEN / ODSTAVEK	KAJ DOLOČA SEDAJ	PREDLAGANA SPREMEMBA (AGENT)	KAJ BO ZA ČLOVEKA BOLJE
(nov) 86.u/3 – dobra vera	Ne razlikuje med goljufijo in dobronamerno napako.	Uvesti domnevo dobre vere pri ravnanju po tujih obvestilih.	Posameznik ni kaznovan zaradi kompleksnosti tujega sistema.
86.u/2 – dokazila	Zahteva dokazilo o vračilu brez fleksibilnosti.	Dopustiti povzetke, prevode ali nadomestna dokazila.	Ni dodatnih stroškov, stresa in birokratskih ovir.
(nov) 86.u/4 – korekcija napak	Ne predvideva popravkov brez sankcije.	Uvesti avtomatsko možnost popravka brez kazni.	Napake se rešujejo brez finančne ali psihološke škode.
(nov) 86.u/5 – breme napak	Breme napačne razlage nosi posameznik.	Izrecno določiti, da breme sistemskih napak nosi organ.	Država prevzame odgovornost za kompleksnost sistema.
(nov) 86.u/6 – otrok / ranljivi	Otrok ali ranljive osebe niso posebej varovane.	Posebna zaščita, če je INR povezan z otrokom.	Varovana prihodnost otroka; preprečena nepovratna škoda.

P.S.4:

Kaj ugotovi AI Analitik javne oblasti, ko ga vprašamo? »Analiziraj Slovenijo - ali bodo zanamci v Sloveniji (npr. čez 300 let) še vedno govorili slovenski jezik, če politike leve in/ali desne ostanejo takšne, kot smo jim priča zadnjih 30 let? Kaj je tisto, kar je oz. bi moralo biti skupno tako levim kot desnim politikom v Sloveniji?«

Odgovor AI Analitika javne oblasti: Skupno mora biti soglasje, da se slovenščina ohrani samo, če država varuje pogoje za otroka, družino, šolo, pravno varnost in digitalni svet – ter to meri z outcome KPI (kazalnike uspešnosti), ne z retoriko.

Več na : https://www.modro-poslovanje.si/Portals/0/ko%20drzava%20ne%20deluje%20in%20kaj%20je%20debirokratizacija_V5.pdf